

ЛЮДСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ЕНДОГЕННИЙ ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ РЕГІОНІВ

HUMAN POTENTIAL AS AN ENDOGENIC FACTOR OF SUPPORTING THE ECONOMIC GROWTH OF THE REGIONS

У статті обґрунтовано значення людського потенціалу як ендогенного чинника забезпечення економічного зростання регіонів. Визначено, що людський капітал регіону – це сукупність локалізованих на певній території людських ресурсів, які мають у своєму розпорядженні певні інтелектуальні, освітні, наукові, професійні знання, досвід та компетентності, підприємницькі здібності, забезпечують сталий розвиток регіонального ландшафту та сприяють розширеному відтворенню регіональних господарських систем. Встановлено, що людський потенціал регіону залежить від державної соціально-економічної політики в цілому.

Ключові слова: людський капітал, людський потенціал, регіон, соціально-економічна система регіону, державна соціально-економічна політика, людський потенціал регіону.

В статье обосновано значение человеческого потенциала как эндогенного фактора обеспечения экономического роста регионов. Определено, что человеческий капитал региона – это совокупность локализованных на определенной территории человеческих ресурсов, которые имеют в своем распоряжении определенные интеллектуальные, образовательные, научные, профессиональные знания, опыт и компетентности, предпринимательские способности,

обеспечивают устойчивое развитие регионального ландшафта и способствуют расширенному воспроизводству региональных хозяйственных систем. Установлено, что человеческий потенциал региона зависит от государственной социально-экономической политики в целом.

Ключевые слова: человеческий капитал, человеческий потенциал, регион, социально-экономическая система региона, государственная социально-экономическая политика, человеческий потенциал региона.

The article substantiates the importance of human potential as an endogenous factor in ensuring the economic growth of regions. It is determined that the human capital of the region is a collection of locally located human resources in a certain territory, which have certain intellectual, educational, scientific, professional knowledge, experience and competences, entrepreneurial abilities and provide sustainable development of the regional landscape and contribute to the expansion of regional systems.. It is established that the human potential of the region depends on the state socio-economic policy as a whole.

Key words: human capital, human potential, region, socio-economic system of the region, state socio-economic policy, human potential of the region.

УДК 330.34:332.142

Ханін С.Г.

здобувач кафедри менеджменту та публічного адміністрування ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»

Постановка проблеми. Проблема забезпечення економічної безпеки країни, що сприяє досягненню стійкого збалансованого економічного зростання, впродовж тривалого часу є та залишається вельми актуальною. Здатність та забезпечення економічної безпеки на рівні держави та її регіонів визначає рівень їх конкурентоспроможності та динаміку позитивних соціально-економічних зрушень. Стабільність та ефективність життєдіяльності регіонів та суспільства в цілому залежить від рівня соціально-економічної безпеки. Соціально-економічна безпека регіонів формується під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів, що обумовлюють сталий розвиток регіонів, позитивну динаміку економічного зростання, стійкість регіональної господарської системи до впливу різного роду викликів, конкурентоспроможність економіки регіону, здатність задовольняти матеріальні й духовні потреби населення регіонів.

Досягнення соціально-економічної безпеки регіонів багато у чому залежить від стану людського потенціалу регіону. Але, важливими аспектами виступають регіональні відмінності, що обумовлені нерівномірністю соціального та економічного розвитку регіонів, особливостями розміщення та розвитку продуктивних сил, якістю людського потенціалу, інвестиційним кліматом в

регіонах тощо. При цьому, забезпечення інтересів та безпеки країни можливе за умов безпеки її регіонів при цілеспрямованому формуванні цілей та завдань соціально-економічного розвитку регіонів та протидії загрозам та ризикам.

Це та інше зумовлює актуальність дослідження людського потенціалу регіонів як критерію забезпечення соціально-економічної безпеки регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Засновниками теорії людського капіталу вважаються такі вчені, як: Г. Беккер, Д. Белл, Х. Боуен, Л. Едвісон, Дж. Кларк, М. Кастельс, Дж. Коулмен, М. Мелоун, А. Пігу, І. Росс, А. Сміт, Т. Стюарт, О. Тоффлер, Т. Шульц та ін.

Поглиблення концепцій людського капіталу та людського розвитку регіонів знайшло відображення в працях багатьох вітчизняних науковців, таких як: В. Близнюк, Д. Богиня, О. Бородіна, М. Бутко, С. Вересюк, С. Вовканич, А. Гайдуцький, О. Грішнова, М. Долішній, Г. Задорожній, А. Колот, Е. Лібанова, О. Макарова, М. Семікіна, Л. Семів, О. Стефанишин, С. Тульчинська та ін.

Віддаючи належне науковому доробку вітчизняних науковців, щодо досліджень людського капіталу необхідно зазначити, що більшість напрацьованих містять теоретичні питання щодо сутності та значення людського капіталу, але, при цьому,

аспекти взаємозв'язку людського капіталу та соціально-економічної безпеки регіонів розглянуто недостатньо та вони потребують подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою даної статті є обґрунтування значення людського потенціалу як ендогенного чинника забезпечення економічного зростання регіонів.

Для досягнення мети у дослідженні було вирішено такі завдання:

- визначено тлумачення сутності поняття «людський капітал»;
- обґрунтовано тлумачення економічної категорії «людський потенціал регіону»;
- визначено заходи, що повинна передбачати державна соціально-економічна політика;
- з'ясовано напрями докладання зусиль регіонів щодо підтримки людського капіталу;
- обґрунтовано напрями докладання зусиль регіонами для формування людського потенціалу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Адам Сміт зазначав, що «вирішальна роль у виробництві багатства належить живим продуктивним силам працівника, його навичкам і здібностям, а збільшення продуктивності корисної праці залежить, перш за все, від підвищення спритності та вміння працівника, а потім вже від поліпшення машин та інструментів, за допомогою яких він виконує роботу» [2, с. 176].

Г. Беккер та Т. Шульц – науковці, що заснували теорію людського капіталу, зазначали, що людський капітал: «це капітал, який формується шляхом інвестицій в людину (витрат на освіту, підготовку на виробництві, охорону здоров'я та інші складові, що примножують параметри людського фактору)» [7], а також зазначали, що це «сукупність знань, здібностей та кваліфікації, що забезпечують провідну функцію засобів виробництва та предметів тривалого користування» [7].

Інші західні науковці, що стояли у витоків теорії людського капіталу, також визначали його сутність, так, наприклад, Х. Боуен стверджував, що людський капітал «складається з набутих знань, навичок, мотивацій та енергії, якими наділені людські істоти і які можуть бути використані протягом певного періоду часу для виробництва товарів та послуг» [6].

О. Тоффлер зазначав, що людський капітал – це «символічний капітал, який, на відміну від традиційних форм капіталу, є невичерпним і одночасно доступним необмеженій кількості користувачів без будь-яких обмежень» [3].

Щодо людського капіталу регіону, то ми вважаємо, що це сукупність локалізованих на певній території людських ресурсів, які мають у своєму розпорядженні певні інтелектуальні, освітні, наукові, професійні знання, досвід та компетентності, підприємницькі здібності, забезпечують сталий

розвиток регіонального ландшафту та сприяють розширеному відтворенню регіональних господарських систем.

Людський потенціал регіону залежить від державної соціально-економічної політики в цілому, як спрямована на збереження людського капіталу та створення умов щодо розвитку людського потенціалу країни та регіонів. Державна соціально-економічна політика повинна передбачати заходи щодо [1, с. 68; 4, с. 155; 5, с. 86]:

- справедливого розподілу ресурсів, спрямованого на розвиток людського потенціалу та прискорення економічного розвитку;
- спрямування інвестицій на забезпечення отримання найбільшого соціально-економічного ефекту від використання людських ресурсів через заохочення суб'єктів господарювання до соціального стимулювання;
- надання пріоритетного значення інноваційності економічного розвитку на основі використання наявних інтелектуальних ресурсів;
- створення нових робочих місць та забезпечення відповідних умов та оплати праці;
- підвищення та зміни фінансування сфер охорони здоров'я та освіти відповідно до стандартів розвинених країн з високим рівнем розвитку людського капіталу;
- встановлення гідних державних стандартів та гарантій соціального страхування;
- впровадження системи заходів щодо скорочення відтоку та міграції висококваліфікованої робочої сили;
- модернізації освітньої системи у напрямі забезпечення підготовки висококваліфікованих кадрів спеціальностей, що мають попит на ринку;
- забезпечення щільності взаємозв'язку освітньої, наукової та виробничої сфери для забезпечення інноваційного розвитку економіки;
- інституціонального забезпечення передачі та делегування частини повноважень від центральної до регіональної й місцевої влади, що спроможна більш якісно задовольняти потреби населення на місцях;
- забезпечення фінансовими ресурсами місцевих та регіональних органів влади для вирішення нагальних та актуальних питань, пов'язаних із розвитком людського потенціалу.

Носієм людського капіталу виступає населення регіону. Населення регіону має свою етнічну культуру, забезпеченість матеріальними та духовними благами, якість життя, рівень доходів та зайнятість. Населення регіону також є безпосереднім джерелом кадрового потенціалу регіону, а також контентом споживачів товарів та послуг в регіоні, що виступає драйвером підприємницької діяльності.

Людський капітал включає в себе компетентності щодо здійснення підприємницької діяль-

ності. При цьому, в різних регіонах можуть бути різні можливості щодо отримання підприємницької вигоди, а також різні інвестиційні можливості, що у сукупності впливають на формування різних можливостей отримання винагороди за підприємницьку діяльність.

Принагідно хочемо зазначити, що поняття «капітал» та «потенціал» несуть в собі різну сутність, оскільки не завжди потенціал стає капіталом. Відносно людського капіталу регіони повинні у межах соціально-економічної політики спрямовувати зусилля на:

- підвищення тривалості життя населення регіонів, зменшення смертності, у тому числі у працездатному віці;

- зниження рівня соціально-обумовлених захворювань, що сприяє зниженню втрат робочого часу, обумовлених тимчасовою непрацездатністю;

- забезпечення фінансування пріоритетних напрямів інноваційної діяльності регіонального рівня, виконання інноваційних проектів, продукування інтелектуальної власності;

- стимулювання комерціалізації наукових досліджень, встановлення міжнародних академічних зв'язків, підвищення рівня інноваційного менеджменту;

- підтримку обміну досвідом, стажування та підвищення кваліфікації спеціалістів регіону різного рівня;

- розвиток системи підготовки та перепідготовки кадрів відповідно до міжнародних стандартів;

- розвиток специфічних професій та рідких кваліфікацій відповідно до потреб ринку праці регіону.

Для регіонів України пріоритетними напрямками формування людського потенціалу повинно бути:

- спрямування освітньої та професійної діяльності відповідно до специфічних потреб регіону із забезпеченням індивідуалізації загальної середньої освіти;

- розробка програм щодо заохочення працевлаштування молодих спеціалістів у сільській місцевості;

- створення висококонкурентного середовища серед працюючого населення для стимулювання працівників до саморозвитку, підвищення кваліфікації та отримання нових знань та компетентностей;

- розробка заходів та стратегічних програм для стимулювання розвитку малого бізнесу;

- залучення державно-приватного партнерства у систему фінансування підготовки кадрів, необхідних на ринку праці в регіоні;

- розроблення заходів щодо розширення можливостей працевлаштування з метою зменшення трудової міграції за кордон;

- налагодження щільної взаємодії між закладами вищої освіти, підприємницьким сектором, бізнес-середовищем та науковими установами для підвищення якості підготовки фахівців відповідно до сучасних вимог регіонального ринку праці.

Висновки з проведеного дослідження. Людський капітал характеризується сукупністю знань, здібностей, умінь, що формуються впродовж всього життя людини. Людський капітал виступає найважливішою складовою національного багатства країни та соціально-економічного потенціалу кожного регіону. Він безпосередньо впливає на економічне відтворення, розвиток підприємництва, а також якісні зміни у регіональних господарських системах.

Подальших досліджень вимагають визначення особливостей впливу людського капіталу на забезпечення модернізації економіки регіонів з урахування регіональних особливостей та ресурсних можливостей.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бутко М. П. Інтелектуальний капітал як чинник модернізації регіонального економічного простору [Текст] : монографія / М. П. Бутко, О. В. Попело. Ніжин: Аспект-Поліграф. – 2014. – 372 с.

2. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит: перевод с англ. – М.: Эксмо, 2007. – 960 с.

3. Тоффле Э. Третья волна / Э. Тоффле. – 1980. – М.: АСТ, 2010. – 784 с.

4. Тульчинська С. О. Інтелектуально-інноваційна модернізація економіки України: теоретико-методологічні аспекти [Текст] : монографія / С.О. Тульчинська. – К. : НТУУ «КПІ». – 2009. – 488 с.

5. Тульчинська С. О. Перспективи та доміанти розвитку інтелектуально-інноваційної системи регіонів України [Текст] : монографія / С.О. Тульчинська. – Херсон : Ви-во «ПП Вишемирський В.С.». – 2014. – 210 с.

6. Хромов М. І. Сутність та особливості людського капіталу в системі соціально-економічних категорій / М. І. Хромов // Економіка і право. – 2009. – № 3. – С. 140-145.

7. Becker G. Human capital: theoretical and empirical analysis / G. Becker // Columbia University Press, New York. – 1964.